הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר קניין

כסף משנה על משנה תורה, הלכות שלוחין ושותפין

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות שלוחין ושותפין

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-שלוחין-ושותפין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 8
הלכה ח 9
הלכה ט 9
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ב 10
הלכה ג 11
הלכה ד 12
הלכה ה 12
הלכה ו 12
הלכה ז 13
הלכה ח 14
הלכה ט 14
פרק ג 15
הלכה א 15
הלכה ב 16
הלכה ג 16
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 17
הלכה ז 17
הלכה ח 18
הלכה ט 18
הלכה יא 18
פרק ד 19
הלכה א 19
הלכה ג 19
הלכה ד 21
הלכה ה 22
פרק ה 22
הלכה א 22
הלכה ב 22
הלכה ג 23
הלכה ד 23
הלכה ה 23
הלכה ו 23
הלכה ז 24
הלכה ח 24
הלכה ט 24
הלכה י 25
הלכה יא 25
פרק ו 25
הלכה א 25
הלכה ב 25
הלכה ג 28
הלכה ד 29
הלכה ה 29
פרק ז 31
הלכה א 31
הלכה ב 31
הלכה ג 31
הלכה ד 31
הלכה ה 32
הלכה ו 32
הלכה ז 32

פרק ח 33
הלכה א 33
הלכה ב 33
הלכה ג 33
הלכה ד 34
הלכה ה 34
הלכה ו 34
הלכה ז 35
פרק ט 35
הלכה א 35
הלכה ב 35
הלכה ג 36
הלכה ד 36
הלכה ה 36
הלכה ו 37
הלכה ז 37
הלכה ח 37
הלכה ט 37
פרק י 38
הלכה א 38
הלכה ג 38
הלכה ה 38
הלכה ו 39

פרק א

הלכה א

האומר לשליח צא ומכור לי קרקע וכו'. בריש האיש מקדש (קידושין דף מ"א ע"ב) אמרינן ששלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולה וילפינן לה מקדושין וגירושין ואתיא מבינייא:

ואין העושה שליח צריך קנין. נתבאר בסוף פ"ה מהלכות מכירה:

ולא עדים וכו' ואין צריכים עדים וכו'. בקידושין פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) מעובדא דמר זוטרא ורב אחא סבא דאמר להו רב אשי לא איברי סהדי אלא לשקרי שמעינן דבכל מידי דממון היכא דשניהם מודים שכך עבד לא בעינן עדים:

הלכה ב

שליח שעבר על דברי משלחו וכו'. זה פשוט ומתבאר בסמוך בבא דהאומר לשלוחו מכור לו משדה שלי בית סאה ובכמה מקומות בגמרא אמרו מצי למימר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

וכן אם טעה בכל שהוא וכו'. בכתובות פרק אלמנה ניזונית (כתובות דף צ"ט ע"ב) דאמרו ליה לרב נחמן אע"ג דטעה שליח [ממכרו קיים] א"ל טעה שליח לא קאמינא והא אמר מר אין אונאה לקרקעות הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובהאיש מקדש גבי הא דאמר ר"נ האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא היכא דלא שוי שליח אבל שוי שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

הלכה ג

נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וכו'. מעשה בבתרא בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ט ע"ב) ופירש שלא באחריות שפירש בשטר שאין לו עליו אחריות דאילו בסתם הא קי"ל אחריות ט"ס הוא וכמ"ש רבינו פי"ט מהלכות מכירה. ואי"ת אם זה השליח כשקנה הקרקע פירש שקונהו למשלח למה נחייב השליח לקיים המקח נימא ביטול מקח כמו כשנתאנה שאין מחייבין לשליח ואם לא פירש שקונה אותו למשלח אלא קנה סתם והוה ליה כקונה לעצמו למה נחייב המשלח המוכר שיקבלנה נימא ליה אתה קנית לעצמך ומדברי רבינו פ"ב נראה שמעשה זה בסתם היה וכמ"ש שם דאילו הודיעו דלמשלח קונהו היה המקח בטל וקשה א"כ למה נחייב המשלח לקבלה כמ"ש. והר"ן בפרק האיש מקדש תירץ דאה"נ דאין כופין למשלח ויכול לומר לו תן לי מעותי דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי ויותר הייתי רוצה באחריות מוכר מאחריותך אלא אם הוא חפץ

בקרקע יקבל השליח עליו אחריות, ולי נראה דאה"נ דמחייבין למשלח לקבלה כשיקבל עליו השליח אחריות מפני שהרי קנאה במעות המשלח ואין כאן אונאה לגבי המשלח שה"ז יקבל עליו אחריות ונראה שזו כוונת רבינו שכתב חוזר ומוכרה למשלח באחריות הואיל וקנה אותן במעותיו ובפי"ז מהלכות מכירה נראה כן. והראב"ד כתב על דברי רבינו באמת כך הוא דרך הגמ' וכו':

לפיכך אם וכו'. זה פשוט דכל דבר שבממון תנאו קיים:

הלכה ד

האומר לשלוחו וכו'. כתובות פרק אלמנה (דף צ"ט) איבעיא להו א"ל (פירוש לשלוחו) זבין לי ליתכא ואזיל וזבין ליה כורא מאי ואיכא דאמרי הא לא תיבעי לך דודאי מוסיף על דבריו הוא [וליתכא מיהא קני] כי תבעי לך דא"ל זיל זבין כורא ואזל וזבין ליתכא מאי כלומר ומשכח לזבוני האי ליתכא בתרא בדמי ליתכא קמא דאי לאו הכי פשיטא דמעביר על דבריו הוי ושקלי וטרו בגמ' למפשטה וכתב הרי"ף וסוגיין דמעביר על דבריו הוי כלומר ולא קנה ובלאו הכי כיון דבעיא לא איפשיט להדיא אית לן לאוקומי קרקע בחזקת בעליה ולא יוציאנה מספק דדילמא מעביר על דבריו הוי והיינו בבעיא בתרייתא אבל בקמייתא נקטינן כא"ד דפשטי' דמוסיף על דבריו הוי וקנה ודע שהנוסחא של ספרי רבינו שבידינו משובשת וכך צריך לגרוס בבבא השנית ולא קנה הלוקח וכך היא בספרים מדוייקים וכתב הר"ן בפרק אלמנה ניזונת שאין השליח יכול לקנות אפילו באותם דמים שהרשוהו בעלים למכור לפי שכיון שהוא שליח הרי הוא ביד הבעלים וכ"כ הטור וכ"כ מגיד משנה פי"ז מהלכות אישות:

אמר לו מכור לי שדה וכו'. שם פשיטא אמר לחד [קפידא] כלומר ואי זבין לתרי לא הוי זביניה זביני זו גירסת הרי"ף והיא גירסת רבינו ופירש הרמב"ן דאפילו מכר לשניהם בשטר אחד דליכא למימר לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי הוי קפידא משום אפושי בעלי דינין:

אמר לו מכור לי שדה וכו' שם סתמא מאי רב הונא אמר לאחד ולא לשנים רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו לאחד ואפי' לשנים לאחד ואפילו למאה אקלע ר"נ לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא א"ל כה"ג מאי א"ל לאחד ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאה והו"ל רב הונא יחיד ולית הלכתא כוותיה ועוד דהא קיימא לן דהלכתא כר"נ בדיני וא"ת לפי גירסת הרי"ף ורבינו כי אמרו סתמא מאי היינו שא"ל צא מכור שדה שלי ולא הזכיר לו לא אחד ולא שנים וא"כ היאך אמר רב הונא לאחד ולא לשנים וכן בני פלוגתיה אמרו לאחד ואפילו לשנים דמשמע שהזכיר בדבריו למכור לאחד וי"ל

דה"פ לאחד ולא לשנים כלומר כשאמר לו למכור דעתו וכוונתו למכור לאחד ולא לשנים ודפליגי עליה סברי שכוונתו שימכור כאשר ימצא בין לאחד בין לשנים בין למאה:

הלכה ה

הנותן מעות לשלוחו וכו'. ירושלמי פרק איזהו נשך (דף י' ע"ב) הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ולמד משם רבינו דין השליח וקשה למה לא כתב רבינו סוף הירושלמי שאומר ואם ידוע שלקח מוציא ממנו בעל כרחו וי"ל שדין זה לא שייך בדיני שליח אלא בדיני מקח וממכר וכבר נתבאר בדבריו פ"ו מהלכות מכירה:

נתן לו מעות ליקח בהם חטים וכו' כך העלה הרי"ף בקמא פרק הגוזל עצים דאם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לבעל המעות:

היה השער קצוב וכו'. כתובות פרק אלמנה (דף צ"ח) כאן שנה רבי פירוש במתניתין הכל לבעל המעות כדתניא הוסיפו לו אחת יתירה הכל לשליח דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [*גירסתנו הפוכה ר"י דברייתא קמייתא חולקין ובשניה הכל לבעל המעות:] הכל לבעל המעות והתניא רבי יוסי אומר חולקין אמר רמי בר אבא אמר רבי יצחק לא קשיא כאן בדבר שיש לו קצבה כאן בדבר שאין לו קצבה כלומר ומתני' בדבר שאין לו קצבה ופירש"י שיש לו קצבה כגון קטנית הנמכר בחנות במדה מלא כלי בפרוטה [אם הוסיפו אחת יתירה] חולקין דמתנה הואי י"ל לשליח ניתנה וי"ל לבעל המעות ניתנה אבל דבר שאין לו קצבה [כגון] חלוק וטלית וירק הנמכרים באומד פעמים מוותרים למכור בזול פעמים בצמצום הכל לבעל המעות שאין כאן מתנה אלא מכר אבל הרי"ף כתב ולמה חולקין השליח ובעה"ב הואיל ובאת לשליח הנאה ע"י בעל הבית חולק עמו נראה שאפילו נתן המוכר לשליח בפירוש כיון שבאת הנאה לשליח ע"י בעל הבית חולק עמו ולזה נוטים דברי רבינו וכתבו התוספות דמי שמינה את חבירו לקבל מעותיו מן העכו"ם וטעה העכו"ם ונתן לו יותר שהכל לשליח ואע"פ שטעה העכו"ם מעצמו ור"ת חולק בדבר ונ"ל דלדעת הרב אלפסי ורבינו שהטעם משום דכיון שבאת לשליח הנאה ע"י בעל הבית חולקין הוא הדין דה"נ חולקים וכתבו עוד שאם מסר ישראל לחבירו מאתים לשלם לעכו"ם והטעה העכו"ם ולא שלם אלא מאה דאז ודאי המעות כל שעה ברשות המשלח:

הלכה ו

מי שהיה חייב לחבירו ממון בין משום וכו'. כן העלה הרב אלפסי ז"ל בכתובות פרק הכותב:

וכן אם היה החוב בשטר וכו'. שם פרק הכותב (כתובות דף פ"ה) בגמרא עובדא ואמרו לענין שלומי שליח מאי ואסיקנא דבין א"ל שקול שטרא והב זוזי או הב זוזי ושקול שטרא משלם והטעם דכיון שפרעון המעות תלויים בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא לתת לו המעות בלא שיתן לו השטר אבל כשלא הזכיר לו שטר לא בתחלה ולא בסוף נראה שאינו חושש אע"פ שישאר השטר בידו:

הלכה ז

השולח מעות שבידו ביד שלוחו וכו'. פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ג) אמר רבא אמר ר"נ אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בדיני ממונות כלומר אם אמר לשנים תנו מנה זה לפלוני שאני חייב לו הם אומרים נתננו והוא אומר לא נטלתי מגו דיכלי למימר ליה אהדרינהו ללוה יכלי למימר ליה פרענוהו למלוה ואסיקנא דהשתא דתקון רבנן שבועת היסת כלומר דאי הוו אמרי אהדרונהו ללוה אז בעו לאשתבועי שבועת היסת כי אמרי פרענוהו למלוה מיחייבי נמי שבועת היסת דפרעינהו למלוה ולא מיקבלא עדותן דנוגעין בעדותן הן ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוה כלומר דה"ל כדין חנוני על פנקסו המפורש במשנת כל הנשבעין שכתב רבינו פרק י"ו מהלכות מלוה ולוה מיהו לאו בחד גוונא משתבעי דשבועת מלוה היא שבועת המשנה בנקיטת חפץ כשבועה דפועלים שהרי הוא נשבע ונוטל כמותן אבל שבועת השלוחין אינה שבועת המשנה ששבועת המשנה אינה אלא בנשבעין ונוטלין אלא שבועת היסת כשבועת החנוני וזה דעת רבינו שכתב השליח נשבע היסת שנתן ובע"ח והפועל נשבע שלא לקח הרי שבשבועת המלוה לא הזכיר היסת אלא ודאי נשבע שבועת המשנה ולא ידעתי מניין לו להר"ן ז"ל שכתב שדעת רבינו שהמלוה נשבע שבועת היסת ותמה עליו ואולי נוסחא משובשת נזדמנה לו ובנוסחא מדוייקת כתוב בפירוש וב"ח או הפועל נשבע שבועת התורה:

כתב מהרי"ק בשורש ק"כ על מ"ש רבינו שאין הלה יכול להשבע היסת מפני שאין כאן מי שטען בודאי שלקח אפשר לומר דדוקא בכה"ג שאין הב"ח מודה בשום פרעון אבל היכא שמודה בפרעון אלא שטוען שמצד אחר היה חייב לו חייב לישבע היסת:

בד"א בשהיה השליח מכחיש וכו' אבל אם בא השליח וכו'. כלומר משום דאין נשבעין היסת אלא בטענת ברי ואע"פ שכשהשליח מכחיש לבעל חוב נשבע היסת וב"ח אינו טוען ברי שלא פרעו שאני התם שהמלוה טוען ברי שלא קבלם אבל היכא שהמלוה ליתיה קמן דנשייליה אין כאן אלא טענת ספק ואין משביעין עליה:

וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן וכו' משום דהוה ליה איני יודע אם פרעתיך כיון דליכא מאן דמכחיש ליה ואינו יכול להשביעו אפילו שבועת היסת:

הלכה ח

ראובן ששלח כתב לשמעון ואמר לו מנה וכו'. כך כתב הרב אלפסי ז"ל פ' הגוזל עצים היכא דשדר [ליה לחבריה] כתבא ואמר ליה ההוא מידי דאית לי גבך שדרינהו ניהלי [בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה] לא מיחייב באחריותו דהכי נהגו האידנא תגרי וכתב הטור ומשמע מדבריו אפילו לא ייחד לו שום אדם ובעל התרומות כתב וז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל משמע דס"ל שצריך לייחד לו שליח בפירוש עכ"ל ונוסחא דידן בהרי"ף ז"ל שדרינהו לי בהדי פלניא וכך הם דברי רבינו. כתב הרא"ש לא ידענא למה הוצרך לתלות דבר זה במנהג אם יש עדים שהוא כתב ידו או אם הוא מודה שהוא כתב ידו ואפילו רבה דאמר דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח בכה"ג מודה עכ"ל ונראה שכך הוא דעת רבינו שסתם דבריו ולא תלה הדבר במנהג וכתב עוד הרי"ף וה"מ מדעתיה דלוה או נפקד אבל בעל כרחיה לא וזהו שכתב רבינו אם רצה לשלחו:

ואם טען המלוה ואמר לא וכו'. משום שאומר לו מנה לי בידך והלה אומר פרעתיך שנתתיו לשלוחך לפיכך נשבע היסת ונפטר:

אפילו היו כתובים בו סימנים לא וכו'. פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ד) א"ר יהודה אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני פירוש סימנין וצורות שביניהם ור' יוחנן אמר משלחין ופסק הרי"ף כשמואל:

שמעון חייב באחריותו וכו'. נ"ל הטעם לפי שכיון שאינו יודע שהיה כתב ידו הוה ליה כאומר לו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיך שחייב:

ויש מי שהורה וכו'. נראה לי הטעם לפי שאפשר שכתב ולאו אדעתיה ורמו רבנן עליה שבועה כי היכי דלידוק כמו שאמרו בהכותב גבי פוגמת כתובתה דפרע דייק דמפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דתידוק:

הלכה ט

לוי שבא בשליחות ראובן וכו'. באמת פשט לשון זה שכתב ראובן נשבע וכו' כדין כל מודה מקצת קשה שמודה מקצת הטענה נשבע ולא משלם וזה נשבע ונוטל והטור כתב מפני קושיא זו שאינו מבין דברי רבינו ונראה לי ליישב דברי רבינו דלצדדין קתני דכי קתני לוי שבא בשליחות ראובן ולקח נ' משמעון היינו ששלח ראובן לומר לשמעון שילוה לו כ' דינרים וישלחם לו ביד לוי ושמעון אומר נ' היו וראובן אומר לא היו אלא כ' הרי ראובן נשבע שבועה דאורייתא שלא היו אלא כ' כדין כל מודה מקצת שהוא נשבע

ולא משלם ולוי נשבע היסת ונפטר זהו כששלח ראובן ללוות משמעון אותם המעות אבל אם לא שלח ראובן אלא לגבות חובו משמעון ישלם שמעון מביתו שהרי ראובן אומר ודאי לא פרעתני שמאחר שלא מניתיו שליח להביא אלא כ' מה שנתת לו יותר לא בשליחותי נתת לו [וא"כ לא הוי כהגיע לידי וגם הוא לא הביאם לי] ושמעון אומר שמא עשיתו שליח להביא כל החוב והוה ליה כאומר שמא פרעתיך הילכך ישלם שמעון לראובן כל חובו אחר שישבע ראובן שלא קיבל אלא כ' ולא חשש רבינו לכתוב שישבע ראובן לפי שסמך לו על מ"ש בפרק זה דבשליח אומר נתתי וב"ח אומר לא לקחתי שישבע הב"ח שלא לקח וישלם לו הלה חובו ולישנא דרבינו דייק הכי שכתב וישלם שמעון מביתו אם חייב לראובן משמע דעד השתא מיירי בשאינו חייב לראובן:

פרק ב

הלכה א

אין העכו"ם נעשה שליח וכו' וכן אין ישראל וכו'. מסקנא דגמ' במציעא פ' איזהו נשך (בבא מציעא דף ע"א ע"ב) אהא דאמר רב אשי התם דבכל התורה כולה יש שליחות לעכו"ם דלא ילפינן מתרומה ואיכא דאמרי דאמר נמי דאנן לדידהו הוינן להו שליח וקאמר גמרא עלה הא דרב אשי בדותא היא אלא ילפינן כל התורה כולה מתרומה וכי היכי דאינהו לדידן לא הוו שליח אנן לדידהו נמי לא הוינן:

הלכה ב

עושה אדם שליח איש או אשה אפי' אשת איש וכו'. דתנן בעירובין פרק חלון (עירובין דף ע"ט) מזכה לבני המבוי העירוב על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה ע"י בנו ובתו הקטנים [ולא על ידי] עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו והמבוי מדין שליחות שהוא כאילו אותו אחר עשאו שליח לזכות בשבילו וקתני דע"י אשתו מזכה אלמא אפילו אשת איש נעשית שליח ועבדו ושפחתו הכנענים לא ממעט להו אלא מפני שידם כידו כלומר והוה ליה כעדיין העירוב ברשותו ולא נכנס עדיין לרשות אותם שרוצה לזכות להם הא לאו הכי יכולים להיות שלוחים וטעמא לפי שישנן במקצת מצות ואינם כעכו"ם דהא קרינן בהו בני ברית ובפרק השואל (דף צ"ח ע"ב) נמי תנן השואל את הפרה ושלחה ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו וכו' ומתה פטור ואמר רב התם אפילו עבד כנעני ואפילו שמואל דאמר דוקא ע"ע לא ממעט כנעני אלא משום דידו כיד רבו הא בשליחות שאינו נוגע לרבו בר שליחות הוא ואמרינן נמי בפרק שני דגיטין (דף כ"ג ע"ב) אמר ר' חייא בר אבא א"ר

יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין הא למשא ומתן דאיתיה נעשה שליח ושם בפ"ב היו רוצים לדרוש מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל להוציא עבדים ואסיקנא אמרי דבי ר' ינאי לא מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית כלומר ועבדים בני ברית הם דכתיב מחוטב עציך לעברך בברית.

ומ"ש אבל מי שאינן בני דעת וכו'. בסוף המביא תניין גבי הא דתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו אמרינן בשלמא חש"ו לאו בני דעה נינהו ופירש"י וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולם ע"כ וכיון שכן לכל מילי פסולים ובריש האיש מקדש (קידושין דף מ"ב ע"ב) מיבעי לכדרבי יצחק דא"ר יצחק איש זוכה ולא קטן זוכה ובפרק התקבל (גיטין דף ס"ד ע"ב) אמרו דקטנה זכיא בעירוב שהוא מדרבנן אבל לא בשאר דברים דהוו מדאורייתא:

לפיכך השולח בנו קטן וכו'. בבבא בתרא פרק הספינה (בבא בתרא דף פ"ז ע"ב) משנה השולח בנו אצל חנוני [ופונדיון בידו] ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ושבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנוני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ופירש"י השולח בנו אצל חנוני ופונדיון בידו שהם ב' איסרים להביא לו שמן באיסר ואיסר יתן לו החנוני וכן עשה מדד לו באיסר שמן ונתן לו חנוני לתינוק את האיסר להביא לאביו השמן והאיסר ואמרו בגמרא בשלמא בשמן ואיסר בהא פליגי דרבנן סברי לאודועי שדריה כלומר להודיע לחנוני שצריך לשמן שדריה האב לבנו כדי שישלח לו חנוני ע"י שלוחו פיקח ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדריה אלא שבר צלוחית אבידה מדעת היא כלומר דאע"ג דפונדיון נמי הוי אבידה מדעת מ"מ כיון שנשאר אצלו לא מיפטר עד שיבא לידו שוה פונדיון שמן ואיסר ואם היה מחזיר אותו פונדיון ה"נ דהוה פטור ודבר פשוט דהלכה כחכמים דלאודועי שדריה ומכיון שאמרו דצלוחית אבידה מדעת היא למדנו שאם פירש וא"ל שלח לי עם הקטן שהוא פטור:

הלכה ג

האומר לחבירו מנה שיש לי בידך וכו'. משנה במציעא פרק השואל (דף צ"ח ע"ב) ז"ל השואל את הפרה ואמר לו השואל שלחה לי ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך או שא"ל המשאיל הריני משלחה לך ביד בני וכו' וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב כלומר השואל דהו"ל כאילו הגיע לידו ובנו דקתני משמע דקטן הוא דאילו גדול היינו שלוחו ובר מן דין הקטן נלמד ממ"ש בסמוך דצלוחית אבידה מדעת היא ועד השתא מיירי דשולח לקנות והכא בשולח לו חובו או פקדונו.

ומ"ש וכן שנים שהתנו וכו'. כך העלה הרי"ף בקמא פרק הגוזל עצים:
וכתב הראב"ד וכן שנים שהתנו וכו' הרי המשלח פטור. א"א ובשבועת היסת עכ"ל ואני אומר דבודאי דבנגנב או נאבד כיון שהשליח מודה לא שייך התם שבועת היסת ולא נתכוון הראב"ד אלא היכא דכפר בו השליח וכיון דבשאר החלוקות לא שייך לא חשש רבינו לכתוב שישבע היסת משום חלוקה אחת. או כוונת הראב"ד ז"ל שאפילו השליח מודה שקבלם אלא שנגנבו או אבדו צריך המשלח לישבע שבועת היסת דעד אחד לא פטריה משבועה דנוגע בדבר הוא או אפ"ה לא קשיא שכבר נתבאר דין השליח בפרק הקודם ולא הוצרך לכפלו כאן:

הלכה ד

השליח שקנה או שמכר וכו'. למד כן רבינו מההוא עובדא דפרק גט פשוט שכתבתי בתחלת פ"א שאמר שהמקח קיים לגבי שליח שקנה שלא באחריות ובפרק אלמנה ניזונת אמרו שאם טעה שליח נתבטל המקח וסובר רבינו דכי אמרינן נתבטל המקח היינו כשהודיע שהוא שליח וכי אמרינן שהמקח קיים לגבי השליח היינו כשלא הודיע שהוא שליח.
ומ"ש ויהיה דין בינו ובין זה ששלחו. כבר נתבאר בפ"א:

הלכה ה

ראובן שקנה שדה משמעון וכו'. ברייתא פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ב) והטעם שכתב שטרו הראשון בשם לוי כדי שלא יצאו עליה עסיקין כשידעו שהיא של לוי שהוא אדם גדול ועל החלוקה הראשונה הקשו בגמ' פשיטא ותירצו מהו דתימא יודע היית שלעצמי אני לוקחה ולא כתבתי שטר בשם לוי אלא להצילה מעסיקין וזוזי בכדי לא שדינא אלא אדעתא דכתבת לי שטר אחרינא קמ"ל גם אסיפא הקשו פשיטא ותירצו לא צריכא כגון שלא התנה עם המוכר אלא אמר לעדים בפני המוכר עוד שטר אחר תכתבו לי על שדה זו מהו דתימא יאמר המוכר אני הייתי סובר שאתה רוצה לכתוב שטר אחר בשם לוי קמ"ל שאמר לו לכך אמרתי לעדים בפניך לומר שממך אני רוצה שתכתוב שטר בשמי ורבינו סתם הדברים דמשמע ליה שבכלל הלשון הוא או לא היה בנוסחתו כן בגמרא:

הלכה ו

הסרסור שליח הוא וכו'. נ"ל דממתניתין דכתובות פרק אלמנה ניזונת (כתובות דף צ"ח) אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה יש ללמוד כן שהרי הוא דומה לסרסור שנוטל שכר שגם היא נהנית

במכירה זו שגובה כתובתה ואמרינן בההוא פירקא דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וכ"כ רשב"ם והרא"ש ז"ל וכתב המרדכי שהסרסור ש"ש אפילו בשעת הליכה: **ראובן אומר במאה וכו' נשבע הסרסור שבועת התורה.** שכיון שאינו מכחיש את שמעון לומר שלא נמכר אלא שאומר שא"ל במאה ה"ל סרסור מודה במקצת ובזה נתיישבה השגת הראב"ד ז"ל שכתב אין כאן שבועת התורה וכו'.

ומ"ש ואם כבר נתן נשבע היסת הטעם משום דהו"ל כופר בכל והוא הדין אפילו לא נתנה לו אלא שא"ל הילך:

ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן וכו'. כלומר דעד השתא עסקינן בדין שבין המוכר והסרסור והשתא מיירינן בדין של לוקח עם המוכר והסרסור וטעם הדין דכיון שידע הלוקח שחפץ זה של ראובן דומה לדין שכתב למעלה שאם הודיע שהוא שליח אם נמצא שעבר על דעת המשלח בטל המקח ומ"ש הראב"ד שיאמר לו קנוניא אתם עושים עלי וכי בשביל טענה זו החלושה נפסיד למוכר שאומר שמעולם לא הסכים למכור באותו הסך והחפץ הוא שלו אלא ודאי חייב להחזיר לו החפץ אע"פ שהסרסור מכחישו ואם מפני טענת קנוניא יחרים על מי שנתן רשות כלומר לפי שלמעלה תפס שני חלוקות אם נתן כבר הסרסור הנ' למוכר או שלא נתן כנגד אם לא נתן הדמים אבל טוען שנתן לו רשות אמר על מי שנתן לו רשות וכנגד הב' שנתן לו הדמים אמר או שרצה בנ' כלומר שקבל הנ' ונתרצה וחזר בו אח"כ וא"ת ולמה צריך שידע שחפץ זה של ראובן כשידע שאינו של הסרסור סגי וכמו שכתבתי י"ל שאם לא ידע למי הוא לא יחזיר לו שיאמר לו האיש שאתה אומר שהוא בעל החפץ אינו זה והלה ישמע ולא יגיד שהוא לא נתרצה בחמשים אחר שאינו בעל החפץ א"נ שמציאות הדבר הוא אומר שידע שחפץ זה של פלוני ונתנו לזה הסרסור:

הלכה ז

כל סרסור שהודיע ללוקח וכו'. כתב הראב"ד כשהפקידו לו לא א"ל כלום וכו'. כוונת הראב"ד במ"ש שהפקידו אצלו היינו לומר שהפקידו אצלו למכרו דאל"כ מי נתן לו רשות לנפקד למכור הפקדון אבל מ"ש ואם א"ל מכור לי חפץ זה בכמה שתמצא וכו' קשה אם היה החפץ שוה ק' והלך ומכרו בנ' וכי יעלה על הדעת שבשביל שאמר לו מכור בכמה שתמצא שהמכר יהיה קיים ודאי לא נתכוון לומר לו בכמה שתמצא אלא מעט פחות מעט יתר אבל דברי רבינו ברורים שהנותן חפץ לסרסור למכור סתם או הוא נותן לו ואחר כך בא הסרסור ואומר לבד זה מצאתי ופסק רבינו שהמוכר יכול לבטל המקח כיון שלא נתן לו רשות למכור בכך וכך ונ"ל לדעת רבינו שאע"פ שהמוכר יכול לבטלו אין

הלוקח יכול לבטלו אם המוכר רצה לקיים המקח מאחר שקנה הלוקח באחד מדרכי הקניין אינו יכול לחזור בו:

וכן סרסור וכו'. האי וכן ט"ס הוא וצריך למחוק וכן ולכתוב במקומו כל וכן הוא בספרים המדוייקים והדין הוא משנה בבתרא פרק הספינה (בבא בתרא דף פ"ז) נשברה החבית נשברה לסרסור ומפרש רבינו כתוספות שכתבו שהיה סרסור שניהם ומדד להם כדרך כל סרסורין שמודדין בשכר שנותנין להם ונשברה החבית ע"י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה:

הלכה ח

הלוקח כלים מבית האומן וכו'. ברייתא במציעא פרק האומנין (בבא מציעא דף פ"א) כתבה הרי"ף בפרק השואל הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ופירוש סבלונות לארוסתו וא"ל אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהן ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהם כלומר שיחזיקו לי טובה שפקדתים בסבלונות ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר ופירש"י ונאנסו בהליכה חייב דהואיל וקצץ דמיהם ומשכם לשם לקיחה הרי הם כלקוחין [ודין זה] דומה לדין שכתב רבינו ספ"ד מה' מכירה נוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו דבקץ דמיו עסקינן ואין מדברי רבינו הכרע שהוא כתב הברייתא כלשונה אבל נראים דברי רש"י ולשון הברייתא מסייעתו דבקץ דמים עסקינן שא"ל אתן לך דמיהם משמע שכבר היו קצובין והגהות כתבו שגם ר"י הסכים לדברי רש"י. ודע דפטור דקתני היינו מאונסין אבל לעולם חייב כנושא שכר וכך מסיימת הברייתא בנוסחאותינו כמ"ש בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר כלומר ולא כשואל ופירש"י שנשיאות שכרו הוא שנהנה שנתפאר בהם וכן מוכיח שם בגמרא דאמר אמימר התם אמילתא אחריתי פטור משואל וחייב בש"ש ומייתי הך ברייתא לסיוע והכי דייק לישנא דרבינו שכתב ואם נאנסו בחזרה פטור דמשמע דפיטורא לא הוי אלא מאונסין:

נטלן על מנת למכרן וכו'. גם זה שם ובהלכות מעשה ואתא לקמיה דר"נ וחייביה ונתן טעם משום דאילו אשכח לזבוני בחזרתו מי לא זבנה:

הלכה ט

כל שליח וכו' ואם היה האונס במקום שאפשר להביא עליו עדים וכו'. ס"פ האומנים (בבא מציעא דף פ"ב פ"ג) הביאו מעשים משומרים ושלוחים ופסקו כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר

ופי' ר"ח דחידושיה דאיסי היינו דכי יש רואה ליכא שבועה אלא או יביא ראיה ויפטר או ישלם והכריע הרי"ף כדבריו וכ"כ הרא"ש והר"ן וזה דעת רבינו:

מעשה באחד שאמר לשלוחו וכו'. מעשה שם ואמרו כמאן כאיסי ומכאן למדו המפרשים דלאו דוקא בשבועת השומרים אמרה איסי אלא אפילו בעלמא בין בשליחות או שותפות ויש לדקדק במ"ש רבינו ממעות שהיו לי בידו משמע הא לאו הכי אלא שא"ל קנה ואני אשלם לך יכול לומר לו איני רוצה המקח ואין לו עליו אלא תרעומת וצ"ע.

ומ"ש וקול יש לו פירוש אימת החמיצו ושל מי היו ואצל מי היו שמא שלך היו או קנית חומץ בדמים פחותים ולא החמיצו אצלך:

פרק ג

הלכה א

מי שהיתה לו קרקע וכו' או שהיו לו מטלטלין וכו'. בבבא קמא פרק מרובה (בבא קמא דף ע') דכתבינן אורכתא אמטלטלין דלא כפריה ללישנא בתרא שפסק כמותו הרי"ף ז"ל וכתב פקדון לאפוקי מלוה וכמ"ש בפירוש בפרק זה:

וצריך לקנות מידו וכו'. נ"ל דמדאיפליגו בגמרא אי שליחא שוייה או שותפא אלמא דכשהקנה לו עסקינן דאי לא מהי תיתי דשותפא שוייה ועוד ממה שאמרו בגמרא וכתבו רבינו בפרק זה שאם הקנה לו שליש או רביע דן על הכל הא לאו הכי אינו דן אלמא קניין בעי:

ואם לא כתב לו. כלומר שלא כתב לו דון וזכה והוצא לעצמך וכן אמרו במרובה אמרי נהרדעי [כל] אורכתא דלא כתיב בה דון וזכה ואפיק לנפשך לית בה מששא מאי טעמא משום דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את:

ואף על פי שכתב לו כן וכו'. שם אמר אמימר אם תפס לא מפקינן מיניה כלומר אם תפס שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו רב אשי אמר כיון דכתב ליה כל דמתענית מן דינא קבילית עלי שליח שווייה ואיכא [מאן] דאמר שותפא שווייה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא וכתב הרי"ף דרב יהודאי גאון פסק דשליח שוייה ונ"ל הטעם דכרב אשי קיימא לן דבתראה הוא ולא שבקינן לישנא דאמר סתמא דגמרא אליבא דרב אשי משום דאיכא דאמרי ובנוסחאות שלנו כתוב בגמרא והלכתא שליח שווייה ונראה מכאן שאם לא כתב כל מאי דמתענית מן דינא וכו' דלא שווייה שליח ושותפא שווייה:

וכל ההוצאות וכו'. מהא דרב אשי שכתבתי בסמוך דאמר דכתב ליה כל דמתענית מן דינא עלי הדר וכתב בעל העיטור בשם הגאונים שאף על פי שלא כתב כל מאי דמתענית

וכו' אינו יכול לומר נתבע לאו בעל דברים דידי את שאין זה אלא בין המורשה והמרשה כלומר שהוא לתקנת המרשה שלא יוכל המורשה להחזיק בממון כמ"ש בסמוך:

הלכה ב

הקנה וכו'. שם אמר אביי ואי כתב ביה למחצה לשליש ולרביע מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולה ופירש"י אי כתב בה למחצה ולשליש דון וזכי לנפשך והמותר שלי עכ"ל כלומר דאע"ג דלשאר הממון לא כתב דון וזכה לנפשך לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את:

כתב הראב"ד דוקא שליש או רביע עד המאה ע"כ לשונו:

הלכה ג

אחד מן האחין וכו'. בכתובות פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ד) שאין בעל דין יכול לומר לאחד מהשותפין שבא לדון עמו אם חבירו במקום אחר לאו בעל דברים דידי את אבל אם אינו במקום אחר יכול לומר לו כן ולמד רבינו שכיון שאינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את אפילו נתחייב שותף זה יש על חבירו לקבל דינו דהא בהא תליא.

ומ"ש לפיכך אם היה במדינה אחרת. שם מבואר זה החילוק.

ומ"ש לפיכך יש לנתבע לעכב וכו'. דהא בהא תליא כמ"ש ובח"מ כתב [הטור] שהרא"ש חולק עם רבינו והוא סובר כרבינו ומשמע התם שאם היה חייב שבועה ונשבע לאחד מן השותפין שבועה לאחד שבועה למאה:

הלכה ד

הבעל בנכסי אשתו וכו'. גיטין סוף פרק השולח (גיטין דף מ"ח ע"ב) מימרא דאביי:

הלכה ה

מי שהיה לו ביד חבירו פקדון וכו'. בב"ק פ' הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ד) איתמר שליח שעשאו בעדים רב חסדא אמר הוי שליח רבה אמר לא הוי שליח ופסק הרי"ף כרב חסדא משום דקיימי התם ר"י ור"א כוותיה וכתב דה"מ דהוי שליח לענין שאינו חייב באחריותן אבל אם לא רצה ליתנם לו אין כופין אותו עד שיביא הרשאה דדון וזכי לנפשך וכתב רבינו עד שיבא בהרשאה על הפקדון כלומר דאילו במלוה לא מהני הרשאה:

וכל הבא בהרשאה וכו'. בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל"א) מימרא דרב וכתבו התוספות דהני מילי כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו והראב"ד ז"ל כתב דוקא כשהוא עם בעל דינו וכו' ולי תרוייהו איתנהו דכללא דמילתא כל שהבעל דין אינו יכול להוציא מיד הלוה או מפני אלמותו או מפני רחוק המקום

מצוה עביד להציל עשוק מיד עושקו אבל אם הלוה אינו אלם יותר מבעל דינו ושניהם בעיר אחת ואפילו הלוה בעיר אחרת ואית למלוה דרכא עליה אז לא טוב עשה:

הלכה ו

התובע חבירו בדין וכו'. בבבא קמא פרק מרובה (בבא קמא דף ע') לישנא בתרא דנהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא אבל לא כפריה כתבינן ורבינו חננאל כתב דלא ידע טעמא על מה נהגו לכתוב הרשאה אמטלטלין דכפריה ורבינו תם האריך ליתן טעם למנהג ודבריו תלויין בסוגיית הגמרא ואין כאן מקום להאריך:

וכן מי שנתחייב לו חבירו שבועה וכו'. זה פשוט בטעמו:

הלכה ז

מי שהיה לו מעות פקדון וכו'. במציעא פרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ה מ"ו) ובקמא פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ד ע"ב) דאין מטבע נקנה אלא אגב קרקע כי הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה ומפרש רבינו שאותם דמים בפקדון היו אצלם דאם תמצא לומר שהיו מלוה כיון דאינם בעין א"א להקנותם וכמ"ש בסמוך:

היתה לו מלוה ביד אחר וכו'. הכי משמע בבתרא פרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ח) דאמרינן התם אמר רבא אמר ר"נ שכ"מ שאמר הלואתי לפלוני כלומר מלוה על פה שחייב לי פלוני הלואתו לפלוני ואע"ג דליתא בבריא ולא משכח התם שיקנה בריא מלוה אלא במעמד שלשתן וכבר נתבאר בפ"ו מהלכות מכירה דין קניית השטר שהוא בכתיבה ומסירה וא"כ מן הדין אין הרשאה במלוה אלא מתקנת הגאונים אבל בתוספות פרק מרובה הוכיחו קצת במנהג שכותבין הרשאה אף בהלואה. ולא ידעתי מה חידש הראב"ד שכתב ואפילו היה החוב בשטר וכו' א"א אם לא מסר לו שטר החוב, שהרי כתב או בהקניית שטר חוב:

ומ"ש רבינו ודברים אלו קלים הם עד מאד וכו'. נראה דלא קאי אלא אמאי דתקון שאם לא היה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שיש לו בא"י אבל מה שתקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה תקנה טובה היא שהרי מ"ש שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י וכו' אינו ענין לתקנה קמייתא.

ומ"ש שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י כלומר שמא הוא מזרע גרים או משוחררים שאין להם חלק בארץ.

ומ"ש וכן הורו שאם היתה לו מלוה אצל חבירו בין בשטר וכו' מפני שהוא כפירת שעבוד קרקעות כלומר שמשעה שנטל קניין או כתב שט"ח עליו נשתעבדו קרקעותיו למלוה ועל תביעת קרקע אע"ג דכפריה כותבין הרשאה דכיון דקרקע אינה נגזלת כפריה כלא כפריה היא.

ומ"ש שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חבירו וכו' ואין לו קרקע וכו' היינו לומר שאם יש לו מעות פקדון ביד חבירו וצריך להקנותם לו אגב קרקע אם אין לו קרקע מקנהו אגב ד' אמות שבא"י.

ומ"ש או לתבוע ממנו הלואה ולא היה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שבא"י באמת איני יודע מה צורך להקנאת ארבע אמות להרשאת גביית מלוה שהרי אינה נקנית אגב קרקע והרשאה אינה צריכה אלא קניין סודר ושמא מתוך שהקילו מצד שתועיל הרשאה למלוה החמירו מצד להצריכה קניין אגב ד"א קרקע ודוחק:

הלכה ח

מי שהרשה לאחד וכו'. כך כתב הרי"ף בקמא פרק מרובה דכיון דקיימא לן דשליח הוי אי בעי לבטולי שליחותיה ואורוכי איניש אחרינא אית ליה רשותא למעבד הכי:

ואין למורשה לכתוב הרשאה וכו'. פרק הגוזל קמא כתב הרי"ף וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי איניש אחרינא דיכול למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר:

לפיכך אם התנה וכו'. זה פשוט:

הלכה ט

הבא בהרשאה וכו'. נימוקי יוסף בפרק מרובה כתב שכך הורו הגאונים ונ"ל הטעם שכיון שפסקנו דשליח שווייה דינו כדין השליח ואומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אם לא התנה בפירוש בין לתקן בין לעוות.

ומה שכתב לפיכך אם התנה עמו וכו' אפילו מחל לו על הכל הרי זה מחול. פשוט הוא:

הלכה יא

ראובן שבא בהרשאת שמעון וכו'. אין ספק שדעת רבינו דהיכא דכפריה קודם הרשאה לא כתבינן לה אבל אם כשנכתבה ההרשאה לא נודע לנו שהיה כופר אע"פ שכפר אח"כ לא בטלה ההרשאה מפני זה שהרי בעת כתיבתה כדין נכתבה ואף ע"פ שהראב"ד כתב בדרך אפשר כן הוא האמת וטעם הדין נראה מפני שלוי יערים ויאמר יבא שמעון וישבע והדין עמו כדאמרינן בהכותב תשתבע במאתין אפשר דמכספיא ומודיא ולוי אומר כן לפי שמשער בדעתו שלא יצא שמעון ממקומו ויבא כאן להשבע וללכת עם לוי בדינא ודיינא להוציא ממנו הממון לכך נתחכמו עליו חכמים ואמרו נוציא הממון מידו ליד

ב"ד ואז יהיה הרשות ביד שמעון לבא ולהשבע וליטול מיד ממונו ואולי מצד זה יתפשר לוי עם השליח ולא יצטרך שמעון לבא כאן:

פרק ד

הלכה א

כשירצו השותפין להשתתף כו' עד הרי אלו לאמצע. כל זה מפורש בדברי רבינו בטעמו. **ומ"ש ויטילו אותם לתוך כיס אחד**. נ"ל דלאו דוקא דה"ה אם כל אחד הגביה כיס חבירו שזכה בה ונתקיים השותפות וכן כתוב בח"מ ומכאן ששנים שהתנו ביניהם שכל מה שירויחו אפילו ממציאות יהיה לאמצע לאו כלום הוא לדעת רבינו אם לא נשבעו על זה שאז חייב לקיים שבועתו כמבואר בדבריו פרק כ"ב מה' מכירה ופ"ו מהלכות ערכין ושלא כעיטור והגהות שכתבו דמהני אפילו בלא שבועה וכדבריהם הוא דעת הראב"ד שכתב ורבותי הורו שאדם יכול להקנות את עצמו לחבירו בקניין כדין עבדים וכשם שמצינו באומרת יקדשו ידי לעושיהן עכ"ל כוונתו לומר שכשם שהעבד משתעבד לעשות מלאכות שלא באו לעולם כיון שגופו הוא בעולם כך השותפין משתעבדים זה לזה וי"ל דלא דמי משום דהתם משתעבד גופו בהדיא אבל כאן אין שניהם משתעבדים זה לזה בפירוש והו"ל כמוכרים זה לזה דשלב"ל דלא קנו ומה שרצה להשוותו ליקדשו ידי אין הנדון דומה לראיה דהתם מתורת קיום הנדר נגעו בה וכמ"ש רבינו בהלכות מכירה והלכות ערכין פ"ו. וכתב מהרי"ק בשורש קפ"ב שמודה רבינו היכא דכל בעלי אומנות אחד התנו אהדדי אפילו בלא קניין אין יכולים לחזור בהם.

ומ"ש וכן אם עירבו פירותיהם. קשה דמה קנייה יש בעירוב הפירות דנהי שאותו שהם ברשותו קנה אבל האחר במה קנה ונ"ל דהכי פירושה אם עירבו פירותיהם והגביהם כל אחד מהם דומיא דמעות. כתב מהרי"ק בשורש כ' דאפילו לדברי רבינו שהצריך נתינת מעות לכיס דוקא בתחלת השותפות בעינן קניין אבל היכא שכבר היו שותפים מקודם מודה הוא דכל תנאיהם קיימים בלא קניין וכ"ש בהיות התנאים שוים לשניהם דבההיא הנאה דסמכי אהדדי וכו' עכ"ל ואין נ"ל שרבינו יסבור כן:

הלכה ג

השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וכו'. כתובות פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ג) אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים [והותירו או פיחתו] השכר לאמצע אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל [בשלקחו] שור לחרישה ועומד לחרישה אבל [לקחו] שור לחרישה ועומד לטביחה פירוש כגון שנמלכו עליו להעמידו לטביחה

לחלוק באיבריו ואח"כ נזדמן להם ומכרוהו חי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ורב המנונא אמר אפילו [לקחו] שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע פירוש הואיל וכשהוא חי מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו עדיין השותפות קיימת ולפיכך השכר לאמצע ופסק הרי"ף כרב המנונא משום דאותביה לרבה התם מברייתא דתניא השכר לאמצע ואע"ג דשני לא סמכינן אשינויא. וכתב הר"ן דלרב המנונא לאו דוקא לקחו מתחלה לחרישה אלא אפילו לקחו לטביחה ועומד לטביחה ונמלכו ומכרוהו חי השכר לאמצע אלא דלישנא דרבא נקט וראיה לדבר מדאותבינן עליה דשמואל אליבא דכולי עלמא מדתנן התם וכן שלשה שהטילו לכיס הותירו או פיחתו כך הם חולקים כלומר כדקתני בבבא דלעיל מינה דחולקין לפי מעות מאי לאו פיחתו פיחתו ממש הותירו הותירו ממש א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה לא הותירו זוזי חדתי פיחתו אסתירי צינאתא כלומר המטבע בעין והיה ישן וחדשוהו או שהיה חדש ופסלוהו אז חולקין לפי המעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם נשאו ונתנו בהם והוסיפו על החשבון או פיחתו מהחשבון חולקין לאמצע ואם איתא דאפילו רב המנונא מודה דבדבר הראוי להתחלק חולקין לפי מעות מאי דוחקייהו לשנויי הכי ולא אוקמה כגון שלקחו פירות או סחורה שהם ראויים ליחלק אלא ודאי משמע דאפילו בכה"ג השכר לאמצע וטעמא מפורש בירושלמי עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב אפילו לקחו שור לטביחה ונראה עוד מדברי הרי"ף שאפילו לקחוהו מתחלה לחרישה אם אח"כ טבחו חולקין לפי מעות שנתנו ורב המנונא אמר אפילו לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע הואיל וכשהוא חי מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו השותפות קיימת ולפיכך השכר לאמצע אלמא דטעמא משום שמכרוהו חי הא אם טבחוהו חולקים לפי מעות וכך נראה ג"כ מדברי רבינו שכתב אם מכרוהו חי ואיני מבין דברי הר"ן שכתב אבל טבחוהו ד"ה השכר לאמצע מכמה פנים אחד שנראה מהרי"ף היפך כמ"ש ועוד היאך אפשר לומר שאם טבחוהו ד"ה לאמצע וכשמכרוהו יש חולק לומר שחולקין לפי מעות איפכא מסתברא לכך אני אומר דט"ס הוא גם בעיטור כתב כדעת הרי"ף כמ"ש:

כתב הראב"ד ז"ל על דברי רבינו א"א לא נתחוורו דברים הללו וכו'. כבר כתבתי שדברי רבינו כדברי הרי"ף:

במה דברים אמורים כשנשאו וכו'. כבר כתוב בסמוך:

במה דברים אמורים בסתם וכו'. זה פשוט דכל דבר שבממון תנאו קיים:

הלכה ד

השותפין שהתנו ביניהם וכו'. במציעא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ה) אמר רבא הני בי תרי דעבוד עסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא נפלוג אי א"ל אידך נירווח טפי דינא הוא דמעכב ומסיים התם דאין שום אחד מהם יכול ליטול חלקו מן הקרן ולא מן השכר וכמו שאכתוב בסמוך ומפרש רבינו דה"ה כשעשו השותפות לזמן קצוב וסובר עוד דהוא הדין אם נשתתפו במעותיהן:

נשתתפו סתם וכו'. בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ט) וכתבה הרי"ף בפרק המקבל הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי [אזל חד מינייהו] פליג זוזי בלא דעתא דחבריה וא"ל ר"פ מאי נפקא לך מינה ומעובדא דאיסור ורב ספרא שבפרק אלו מציאות וכתבה הרי"ף גם בהמקבל שחלק רב ספרא שלא מדעת איסור וכתב כדברי רבינו ובפרק שאחר זה משמע דיכול הוא לחלוק ואין חבירו יכול לעכב עליו והיינו בשנשתתפו סתם.

ומ"ש ואם לא היתה באותה סחורה וכו'. פשוט הוא:

היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה וכו'. גיטין ס"פ כל הגט (גיטין דף ל"א ע"ב) תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרים את התבואה וכו' למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין ופר"ח ור"ת דעד זה הזמן יכולים לעכב ואז ימכרו ויחלוקו וכתב רבינו ירוחם שנראה שאם מכר בלא רשות באותו זמן שאין ראוי לימכר אותה סחורה ונתייקרה חייב לשלם דה"ל פשיעה וכ"כ העיטור:

היה עליהם חוב לאחר וכו' ואם הם אחראים וכו'. מההיא דהמקבל שכתבתי לעיל דאמר רבא הנהו בי תרי דעבוד עסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא ניפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב ואי א"ל הב לי פלגי דרווחא אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגי רווחאי ופלגי קרנאי א"ל עסקא להדדי משתעבד כלומר ואם נחלוק שמא אפסיד בסחורה שאקנה וחלקך ישתכר ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה ואי א"ל ניפלוג רווחא [ונפלוג קרנא] ואי מטי לך דרינא בהדך א"ל לא מזלא דבי תרי עדיף:

כתב מהרי"ק בשורש ק"כ שמ"ש רבינו אם אינם אחראים זה לזה חולקין צריך לפרש כגון שפירשו בהדיא שאינן אחראין זה לזה ולא יתחייב האחד בחלק חבירו שאם לא כן יקשה דמכל מקום הם ערבים זה לזה כמ"ש רבינו בפרק כ"ה מהלכות מלוה וא"כ היאך יכול האחד לכוף חבירו לחלוק הלא יאמר לו הלה אין רצוני לחלוק פן תפסיד נכסיך או תבריחם ונמצא כל החוב מוטל עלי לפרוע:

אמר לו חבירו נחלוק וכו'. כבר נתבאר בסמוך:

הלכה ה
הנותן מעות לחבירו לילך למדינה וכו':

פרק ה

הלכה א
המשתתף עם חבירו בסתם וכו' ולא יתעסק בסחורה אחרת. ברייתא הביאה הריי"ף אגב גררא בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ט) גמרא אין מושיבין חנווני למחצית שכר:
ולא ימכור בהקפה וכו'. רבינו ירוחם כתב בשם הגאונים שאם יש קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אין לו למכור על הספק שלא מדעת חבירו דכל אשראי ספק הוא וזהו דעת רבינו שכתב אלא דבר שדרכו לימכר תמיד בהקפה וכתב בעיטור דמדאמרינן בההיא דפרק כל הגט למאי הלכתא לשותפי ש"מ שותף אינו יכול למכור בלא דעת חבירו אלא הכל לפי מנהג מוכרי העיר ואם שינה חייב והיכא דזבין חד מינייהו באשראי בלא רשותא דחבריה איכא פלוגתא ביני רבוואתא ומסתברא כיון דאורחא דתגרי בהכי פטור והכי נמי אי אזיל ומשדר עיסקא בימא באורחא דתגרי ופסיד פטור אבל אי אתרי ביה אף על גב דעבד בממונא דחבריה כנטירותא דידיה חייב והכי שדרו במתיבתא דמר רב כהן צדק עכ"ל:
עבר ועשה וכו'. הטעם שכיון שא"ל ונתרצה הרי מחל לו ומחילה אינה צריכה קניין כמפורש בדברי רבינו פרק חמישי מהלכות מכירה:

הלכה ב
אחד מן השותפין שעבר ומכר. יתבאר בסמוך:
לפיכך הנותן מעות וכו'. כך העלה הריי"ף בהגוזל קמא שאם לסחורה נתן לו בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע:
וכן אם הלך ונשתתף וכו'. שזה הדין דומה ממש לדין שנזכר בסמוך שהרי שותפו לא נתן מעותיו שישתתף עמו אחר:
אבל אם נשתתף עם אחר וכו'. קשה שלא ימנע או הם שותפים בכל ממון שבידם או לא אם הם שותפין בכל היאך יש לזה ממון שאינו של השותפות ואם אינם שותפים בכל פשיטא שהריוח וההפסד הוא לעצמו. ונ"ל דבשלא נשתתפו בכל מעות שבידם עסקינן ואפ"ה ה"א דכיון דאין לו להתעסק בסחורה אחרת מפני שמתרשל בעסק השותפות כשנתעסק בסחורה אחרת הריוח לאמצע קמ"ל:

הלכה ג

הנותן מעות לחבירו ליקח וכו'. תוספתא כתבה הרא"ש פרק איזהו נשך פירוש רשאי ליקח לעצמו מאותו המין ממעות אחרים שאינם דמי השותפין ולא חיישינן שמתוך שקנה לעצמו מאותו המין יבא הפסד למה שקנה בדמי השותפות והוא שלא ימכור שניהם כאחד שמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כמו של השותפות ונמצא חבירו נפסד בכך:

וכתב הראב"ד על דברי רבינו זו התוספתא אינה מחוורת ואין למדין ממנה עכ"ל. ואיני יודע למה דחה תוספתא זו שאולי קצתם ימכרו ביוקר וקצתם בזול ויחשוב אותם שביוקר לעצמו ושבזול לחבירו לכך אמרו חכמים שמתחלה יברור חלקו:

ולא יקח לעצמו חטים וכו'. ג"ז תוספתא כתבה שם הרא"ש. ולא יקח וכו' אנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר דנקט ברישא קאי וקאמר דממעות השותפות לא יקח לעצמו חטים ולחבירו שעורים.

ופירוש כדי שיהיו מעות שניהם שוים בחבלה כלומר שאם יהיה הפסד שלא יפסיד האחד יותר מחבירו. אבל קשה אמאי נקט חבלה ולא נקט הריוח ואפשר לפרשו מענין יחד כלומר כדי שיהיה ריוח והפסד שניהם שוה ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו. וי"ס דגרסי בקבלה והיינו לומר שיהא קבלה בריוח והפסד שוה. וגירסת רבינו ירוחם כדי שיהיו שניהם שוים בחבילה וה"פ שכשישאו שניהם משא להביא אל העיר אם הם שני מינין אולי אחד מהם יהיה כבד יותר מחבירו ואם תחשוב לפי מדה יגיע לזה חצי השכר ואם לפי כובד המשא יגיעוהו שני שלישים ואולי המתעסק לא ידקדק בזה ואם השעורים שלו נמצאו גזל לבעל המעות:

הלכה ד

אחד מן השותפין שאמר נוליך הסחורה למקום פלוני וכו':

הלכה ה

אחד מן השותפים שבא וכו'. נראה שלמד כן מדתניא בסוף פרק כל הגט (גיטין דף ל"א ע"ב) רבי יהודה אומר מוכרים התבואה וכו' למאי נפקא מינה לשותפים:

הלכה ו

שותפין ששמו פירותיהם ונשתתפו וכו':

הלכה ז

שותפין שמחלו להם וכו'. תוספתא כתבה הרי"ף פרק הגוזל בתרא וכתב הרא"ש דרישא מיירי שביקש אחד מהם מהמוכס שימחול לו ומחל לו הוא לאמצע כאילו הוא שלוחם לבקש בשביל כולם ואם מעצמו בלא פיוס אמר אני מוחל בשביל פלוני הוא שלו לבדו:

היו באים בדרך וכו'. בהגוזל בתרא (דף קי"ו ע"ב) תנו רבנן שייראו שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד והציל הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו ופרכינן ה"ד אי דיכולין להציל אפילו אמר נמי ולא כלום הוא ואי דאין יכולין להציל אפילו לא אמר נמי אמר רמי בר חמא הכא בשותפות עסקינן כגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג:

הלכה ח

דבר הידוע לשני שותפין וכו'. בריש בתרא (דף ד') גבי הא דתנן השותפין שבנו את הכותל לאמצע לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פשיטא לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי דפנינהו חד לרשותיה מהו דתימא ליהוי אידך המע"ה קמשמע לן כתב הרי"ף ז"ל ש"מ מהא דמילתא דידיעא לתרי שותפי אף ע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפיק מחזקה דאידך מ"ט משום דשותפין לא קפדי אהדדי הילכך לית להו חזקה חד אחבריה אלא בראיה א"נ לאחר חלוקה וכ"כ הרא"ש וסיים ואין לו ראיה אלא בעדים. ונראה מדברי רבינו שאם חלקו השותפות אע"פ שדבר זה ידוע לשותפות אם הוא ביד אחד מהם הוי אידך המע"ה וטעמא משום דתלינן שנפל לחלקו כשחלקו השותפות וזהו שכתב הרי"ף אי נמי לאחר חלוקה:

הלכה ט

אחד מן השותפין שבא לחלוק וכו'. פרק ב' דמציעא (דף ל"א ע"ב) איסור ורב ספרא עבוד עסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי תרי אתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו [א"נ תרי מגו תלתא] א"נ תרי סהדי דפלגת באפי תלתא א"ל וכו' כיון דדידי שקלי גילוי מילתא בעלמא בתרי סגיא תדע דתנן אלמנה מוכרת שלא בפני ב"ד וכו' ולאו איתמר עלה וכו' אלמנה אינה צריכה ב"ד של מומחין אבל צריכה ב"ד של הדיוטות הרי מפורש דבשלשה הדיוטות סגי כלומר דלא גמירי ולא סבירי אבל מ"מ בקיאי בשומא בעינן דאי לא היכי ידעי למיפלג ופשיטא דנאמנים בעינן דאי לא היכי מהימנינן להו:

בד"א בשחלקו פירות וכו'. מציעא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ט) הני תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אזל חד מינייהו פלג בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא

א"ל מאי נפקא לך מינה הא אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמי לשנה זבנו חמרא בהדי הדדי קם אידך פלג ליה בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא אמר ליה מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר דידיה קא אזיל מר אמר רב פפא כי האי גוונא ודאי צריך לאודועי [אמר ליה] זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרי [א"ל לא א"ל] חמרא כ"ע ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים:

בד"א כשהיו המעות כולן מטבע אחד וכו'. שם גופא א"ר נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא כלומר אי שקל טבי שהם קלים ויוצאים בהוצאה ושבק תקולי שהם צורה אחרת שאין יוצאין כל כך בהוצאה א"נ שקל תקולי ושבק טבי שהם יותר קלים לא:

הלכה י

אסור להשתתף עם עכו"ם וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות מימרא דאבוה דשמואל כתבה הרי"ף סוף פ"ט דעבודה זרה ואם עבר ונשתתף עמו יש מתירין לקבל שבועה ממנו ויש אוסרין:

וכבר ביארנו. בפרק ה' מהלכות מאכלות אסורות:

הלכה יא

אחד מן השותפין וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק המקבל גבי ההוא שתלא וכתב שכן דעת הר"מ והביא ראיה מהתוספתא וכתב שם נימוקי יוסף שכן דעת הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הריטב"א בשם רבו:

פרק ו

הלכה א

שנים שהם נושאין ונותנין וכו'. מפורש במציעא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ט):

הלכה ב

(ב-ג) **תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו**. במציעא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ד ע"ב) אמרי נהרדעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון והיינו כשנתן מעות להתעסק סתם ולא התנה וכן פירש רש"י באיזהו נשך (דף ס"ח) במשנת אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכן משמע מדברי רבינו בסמוך שכתב ועוד תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו וכו' ולא התנו ביניהם שום תנאי שיהיה שכר המתעסק באותו חצי של פקדון שליש ריוח הפקדון וכו' אלמא דע"כ לא תקנו חכמים אלא בשלא התנו ביניהם

שום תנאי אבל אם התנו הכל לפי תנאם והוא שלא יהא בתנאי צד איסור רבית כמו שאמר בפרק זה.

ומ"ש רבינו ואם נגנב או אבד החצי של פקדון אין המתעסק חייב לשלם כתב עליו הראב"ד ז"ל ולמה לא יהיה וכו'. וטעם רבינו מפני שאינו נושא שכר על שמירת הממון אלא על שמתעסק בו והרב רבינו אברהם בר דוד ז"ל מדמה ליה לשוכר שאע"פ שאינו נוטל שכר על שמירתו מ"מ בההיא הנאה דמשכח בהמה לעשות בה מלאכתו חשוב כאילו נוטל שכר על שמירתו הכא נמי בההיא הנאה דמשכח זוזי למעבד בהו עיסקא חשיב כאילו נוטל שכר על שמירתן:

והיאך יעשו וכו'. משנה במציעא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ח) אין מושיבין חנווני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהם פירות למחצית שכר אלא א"כ נותן לו שכרו כפועל בטל ופירשו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה כלומר אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבידה כזו לעשות מלאכה אחרת קלה כך פירש"י והתוס' מפרשים כפועל בטל היינו כיושב בטל לגמרי:

ואם היה לו עסק אחר וכו' וכן אם א"ל הריוח יהיה לך וכו'. שם (דף ס"ט) אמר רב מותר שליש בשכרך הרי זה מותר ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר ואמרינן התם דכי אמר רב מותר שליש בשכרך מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי וידוע דהלכה כרב באיסורי וסובר רבינו דכיון דרב מיירי בשיש לו בהמה שמואל נמי מיירי בההוא גוונא ודוקא בהכי הוא דשרי בקוצץ לו דינר אבל אין לו בהמה אחרת לא והבבא הראשונה שכתב היא דברי שמואל לאשמועינן דאפילו בכי הא בעינן יש לו בהמה אי נמי דמה שכתב אם א"ל כל הריוח יהיה לך שלישו לא מוכח דאמותר שליש קאמר אלא מדברי התוספתא היא בבא זו כמו שאכתוב בסמוך. ובבא שנייה דברי רב ולאשמועינן היתרא מיהו הני מילי דבעינן שיהיה לו עסק אחר כשלא התנו מעיקרא אלא שבשעה שבאו לחלוק אמר לו אם כשנעשה חשבון נמצא ריוח מותר שליש יהיה בשכרך או דינר בשכרך אבל אם מתחלה התנו כן אע"פ שאין לו עסק אחר מותר לדעת רבינו שכיון שהתנה מעיקרא תנאי ממון הוא ואיסורא ליכא כיון ששכר המתעסק יתר על שכרו אפילו כל שהו וזהו שכתב רבינו בסמוך ואם התנו שאם יהיה שכר יטול המתעסק

וכו' ומה שכתב רבינו עוד בסמוך עוד תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהן וכו' ולא רצה ליתן שכר עמלו בכל יום וכו' כלומר כשבאו לעשות חשבון לא רצה ליתן לו שכר כל יום ויום או ליתן לו דינר לכל ימי השותפות אם היה לו עסק אחר

ומתחלת השותפות לא התנו שום תנאי ואם לא תפרש כן דהכא כשלא התנו מעיקרא עסקינן קשיא לרבינו דידיה אדידיה דהכא פסק דלא שרי באומרו שליש הריוח או עשיריתו יהיה שלך אלא ביש לו עסק אחר דוקא ולקמן אמרינן וכן אם התנו שאם יהיה שכר יטול תשיעית וכו' ורבותי הורו וכו' עד ולא יראה לי זה הרי שאפילו בדלית ליה עיסקא אחרינא שרי מיהו אפשר שאף כאן לא דיבר רבינו אלא דוקא כשהתנו מעיקרא אבל לא התנו מעיקרא שוב אין תנאי מועיל וכתב כאן הדין ביש לו עסק אחר דלכולי עלמא שרי ולקמן כתב דבאין לו עסק אחר הוא מחלוקת בינו ובין רבותיו ודרך ראשון נראה יותר:

כתבו תלמידי הרשב"א והא דאמרינן בשמעתין דאי מתנה בהדיה שקול פלגא בהפסד יהיב ליה תרי תילתי באגר שתות יותר מהראוי לו בשכר טרחו ודיו בכך אע"ג דלא מטי ליה בכל יום כפועל בטל כיון דשקיל מיניה וביה ואפשר דהוי ביה רווחא טובא דמטי ליה כפועל בטל או טפי לא הקפידו חכמים בדבר ושרי בהכי ואפילו במושיב חנווני סגי בהכי וכדתניא בתוספתא במושיב חנווני אבל אם אמר לו בשליש אחר שותף שלי והשליש עשוי עליך בבטלה מותר והכי קאמר בשליש תהיה שותף שלי שאטול אני שליש ואתה שליש והשליש האחר יהיה בשכר בטלתך והיינו פלגא בהפסד ותלתא באגר עכ"ל. ונראה בעיני שמה שכתב רבינו וכן אם אמר ליה כל הריוח יהיה לך שלישו וכו' היא מהתוספתא הזאת וע"פ מה שפירשוה תלמידי הרשב"א ז"ל. ולפי זה דברי הרב במותר שליש בשכרך לא הזכירם רבינו וצ"ע למה ואע"פ שהגהות כתבו בפ"ח דלא כשמואל אלא כרב וכו' מ"מ רבינו לא הזכיר ההיא דמותר שליש. אח"כ מצאתי בספר התרומות ח"ג שמה שכתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות מלוה וכן אם מכרה לו בשתים ואמר ליה היתר על שתים וכו' היינו ההיא דמותר שליש:

ואם היה זה המתעסק אריסו וכו'. גם זה שם (דף ס"ט) עובדא דר"א מהגרוניא זבין בהמה ויהיב לאריסיה מפטים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתהו אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי מאליתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאליתא אמר ליה תא נפלגיה לרישא אמר ליה השתא כמעיקרא נמי לא אמר ליה עד האידנא זוזי דידי הוו אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא אמרי אינשי סתם אריסא למארי ארעא משתעבד. וסובר רבינו שהוא הדין לענין העסק אם היה לו עסק אחר בדידיה קא טרח וההוא טירחא יתירא בלאו הכי משתעבד ליה וקשה שהרי בהאי עובדא אמרינן דהיכא דכולהו זוזי דר"א דהיינו עסק בעי למיתן ליה טפי פורתא ואע"ג שהאריס היה לו מלאכה אחרת שסתם אריס הוא

לעבוד הקרקע ועוד דלא אהני ליה טעמא דאריסא למארי ארעא משתעבד אלא היכא דשותפי נינהו אבל מעיקרא דכוליה זוזי הוו דר"א לא אהני טעמא דאריסא למארי ארעא משתעבד ורבינו כתב סתם דאריס אין צריך להעלות לו שכר וי"ל שיש כמה ימים בשנה שהאריסים בטלים שאין האדמה צריכה עבודה ולכך הוה ליה אין לו עסק אחר וזהו שכתב רבינו אריסו והיה לו עסק אחר ואם איתא דסתם אריס עסק אחר יש לו למה ליה למימר והיה לו עסק אחר ואריסיה דר"א לא הוה ליה עסק אחר ולהכי מעיקרא הוה יהיב ליה רישא באגריה אע"ג דהוה אריסיה ואחר שנשתתף הרי יש לו עסק אחר שהוא מתעסק במעותיו ומש"ה לא יהיב ליה מידי דאריסא למארי ארעא משתעבד אי נמי שרבינו סובר שמה שהיה נותן לו מתחלה טפי פורתא לאו מדינא דמדינא אריסא למארי ארעא משתעבד אלא משום דלא ליתחזי כרבית הוה יהיב ליה טפי פורתא ומשום מדת חסידות וכי אשתתף בהדיה ליכא למיחש תו למיחזי כרביתא דכיון דשותפי נינהו משמע לאינשי שאין ליטול זה יותר מזה. אי נמי דכי אמרינן דביש לו עסק אחר מותר ה"מ כשהוא ממין אותו עסק וכמו שאמרו בגמרא טעמא דגביל לתורא גביל לתורי אבל אם אין לו עסק מאותו המין אע"פ שהוא ממין אחר לא וע"פ מ"ש בתירוץ ראשון וכ"כ רבינו ירוחם בדיני שותפין ולפי תירוץ זה מ"ש

רבינו ואם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה פירושו כשזה המתעסק משים קצת מעות בעסק עם מעות חבירו אבל כשיש לו אומנות אחרת או עסק אחר לא. ולכן קודם שנשתתף האריס עם ר"א היה נותן לו חלק יתר על החצי כדין מתעסק דלית ליה עיסקא אחריתי ולפי מ"ש לעיל ביישוב שני גבי שלישיתו או עשיריתו בשכרך ר"א היה מתנה עמו מעיקרא ואחר שנשתתף עמו חשיב ליה כמו אית ליה עיסקא אחריתי ואע"פ שהיה לו לתת לו חלק יתר לא נתן לו דאריסא למארי ארעא משתעבד כנ"ל לדעת רבינו:

הלכה ג

ועוד תקנו חכמים וכו'. נראה שזה הדין הוציאו רבינו מעובדא דבני רב עיליש דמייתי פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ח ע"ב) דנפק עלייהו שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד ואמר רבא אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר ומפרש רבינו אי פלגא היה נוטל בעל המעות באגר ה"ל להפסיד בהפסד תרי תילתי ואי פלגא בהפסד היה מפסיד המתעסק הוה ליה ליטול בריוח תרי תילתי וכן פירש"י ומשמע לרבינו דה"פ כיון דכתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד א"א לפרשו כפשוטו משום דאיסורא הוא ורב עיליש לא הוה ספי איסורא לאינשי הילכך

ע"כ לפרושי בגוונא דליהוי היתרא וכתקנת חכמים דשתות כל הריוח הוי למתעסק יתר על חלקו וכן אינו פורע שתות ההפסד וכן משמע ממה שכתב רבינו בתחלת פ"ז:
וכתב הראב"ד נראה לי שהוא שיבוש וכו'. נראה שדעת הראב"ד לומר דהמקבל עסק סתם שקיל מקבל בהפסד פלגא כיון דפלגא מלוה צריך להפסיד פלגא דאי לא דארי מקבל בהפסד אלא תילתא לאו פלגא מלוה הוא הילכך אי הוה הפסד מפסיד פלגא ואי הוה רווחא שקיל תרי תילתי משום שכר טורחו ומש"ה אמר רבא דאי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר משום דהכי ודאי דינא בעלמא ומאי דאמר תרי תילתי בהפסד משום תנאה הוא דקאמר הכי וכ"כ תלמידי הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל וכ"כ סמ"ג במ"ע סימן פ"ב ובסמוך אבאר דעת רבינו ונימוקי יוסף כתב בפרק המקבל שכך נראה מדברי רבינו אע"פ שאין כן דעת הראב"ד עכ"ל ואין דברי נימוקי יוסף נראין כלל:

הלכה ד

ומ"ש רבינו יש מי שטועה ואומר שהנותן עסק סתם אם יהיה שם שכר יטול המתעסק חציו וכו'. נראה שטעם סברא זו היא על פי דרך הראב"ד שאומר שחלוקה אחת מדברי רבא היא תקנת חכמים אלא שהראב"ד סובר שהוא פלגא בהפסד תרי תילתי באגר ובעל סברא זו סובר בהיפך במאי דאמר פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואבעל המעות קאי כמו שנתבאר וכתב רבינו שסברא זו היא טעות משום דאין לומר דחלוקה אחת מדברי רבא היא תקנת חכמים ולא האחרת אלא שתיהן תקנת חכמים כמו שנתבאר לדעתו:

הלכה ה

הורו רבותי וכו'. דברים אלו נראין כדברי הספר החתום בלי טעם וה' האיר עיני לירד לעמקן והילך ביאורן. דעת רבותיו דכי אמר בגמרא פלגא באגר תרי תילתי בהפסד וכו' היינו לומר דבתר חלק הפקדון אזלינן לעולם שאם היה שם ריוח נוטל המתעסק שליש בריוח הנוגע לבעל הפקדון מוסף על ריוח המגיע לחלק המלוה וז"ש בגמרא אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר נמצא שאם הפסיד ששה מפסיד בעל הפקדון ג' ואם הרויחו אינו נוטל אלא שנים והשלשה הראוי לחלקו נותנו למתעסק בשכר ואם היה שם הפסד בעל הפקדון מפסיד הפסד המגיע לחלק הפקדון ופורע יותר שליש חלק המגיע לחלקו כדי להקל מעל המתעסק וזהו שאמרו בגמרא אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד נמצא שאם הרויחו ששה נוטל המתעסק שלשה ובעל הפקדון שלשה ואם הפסידו מפסיד בעל הפקדון שלשה המגיעים לחלקו ומפסיד עוד שליש חלק הפסד המגיעו דהיינו אחד נמצא מפסיד ארבעה שהם תרי תילתי וס"ל כמ"ש דלעולם בתר חלק הנוגע לפקדון אזלינן ולא בתר חלק הנוגע למלוה כלל ורבינו דחה פירוש זה מטעם דלפי זה אפשר

שיפחות ויטול שכר וכו' לכן הוא ז"ל מפרש שאם היה שם הפסד לא אזלינן אלא בתר חלק המגיע למלוה שאינו פורע שליש אחד מהפסד המגיע לחלקו וזה שאמר אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד נמצא שאם הרויחו ששה נוטל המתעסק שלשה ואם הפסידו ששה אינו מפסיד אלא שנים דהיינו פחות שליש מחלק המגיעו. ולענין ריוח סובר רבינו דאזלינן בתר חלק הפקדון שהמתעסק נוטל שליש חלק המגיע לפקדון נוסף על המגיע לחלקו וזהו שאמר אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר נמצא שאם הפסידו ששה מפסיד המתעסק שלשה ואם הרויחו ששה נוטל שלשה שהם נוגעים לחלקו ושליש מחלק חבירו דהיינו ארבעה שהם שני שלישים. ולא רצה רבינו לפרש דגם לענין ריוח אזלינן בתר חלק המלוה וכמו שכתבו תלמידי הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל שסובר דבין לענין הפסד בין לענין ריוח אזלינן בתר חלק המלוה והיה נמצא לפי זה שנוטל המתעסק בריוח שליש ריוח הנוגע לחלקו יותר על חלקו הראוי לו והילכך אם התנו שיפסיד המתעסק הרביע והרויחו נוטל שליש דאם ד"מ הרויחו ארבעה ועשרים נוטל ששה הנוגעים לו ועוד שליש חלק שהם שנים הרי שמנה ואילו לדעת רבינו נוטל י"ב ששה הראויים לו ושליש חלק חבירו שהם ששה אחרים והטעם שלא פירש רבינו כפירוש הרמב"ן ז"ל משום דקשיא ליה דא"כ אפשר שיטול המתעסק כל הריוח ויטול גם מהקרן להשלים ריוח שלו כגון שהתנו שיפרע בעל המעות אחד מחמשה בהפסד והרויחו ה' הרי המתעסק נוטל ד' המגיעים לחלקו ועוד שליש דהיינו אחד ושליש נמצא שצריך ליטול מהקרן שליש דינר ואם הרויחו עשרה צריך ליטול שני שלישי דינר ואם הרויחו ט"ו צריך ליטול דינר מהקרן להשלים הריוח וזה תימה גדול ודבר שאין הדעת סובלתו כמו שקדם לו ז"ל ולא חשש רבינו לבאר זה לפי שממה שכתב לעיל נלמוד זה או לפי שלא ראה הוא ז"ל מי שסבר כסברת הרמב"ן ז"ל לא כתב מה שקשה עליה. והוי יודע שתלמידי הרשב"א ז"ל כתבו סברת רבותיו של רבינו וכתבו שאם שליש חלק הפקדון נעלה יותר מחלק המלוה אינו חייב הנותן לתת לו כלום מביתו אבל כל זמן שיש על המתעסק לשלם ראוי לפוטרו עד כדי הפסד שליש הפקדון וזהו הדרך הנכון וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה וגם הפירוש הזה לא ישר בעיני רבינו משום דכיון שהמלוה צריך להפסיד שליש יותר המגיע לו כפי פירושם בגמרא מנא ליה לפוטרו בלא שום גילוי מהגמרא ולכן יותר נכון בעיניו לפרש כמו שכתבתי. ואל יקשה בעיניך לדעת רבינו למה לגבי ההפסד אנו הולכים אחר חלק המלוה ולגבי הריוח אנו הולכים אחר חלק הפקדון דטעם נכון יש בדבר דביש ריוח ראוי שאם טרח בפקדון מרובה יטול שכר הרבה ואם טרח בפקדון מועט יטול חלק מועט שאם תאמר ניזיל בתר מלוה לקתה מדת

הדין דזימנין שחלק המלוה מועט ונמצא שטרח בפקדון מרובה בשכר מועט הילכך דינא הוא דניזיל בתר חלק הפקדון אבל לענין ההפסד הוי איפכא דאי אזלינן בתר חלק הפקדון לקתה מדת הדין דזימנין שחלק הפקדון מרובה ונמצא שהמקבל אינו מפסיד כלום ולפעמים נוטל מעות מהנותן הילכך אזלינן בתר חלק מלוה שיסייע הנותן למקבל בשליש הפסד המגיע שנמצא לפי זה שלעולם אין המקבל מפסיד אלא שני שלישים מהפסד הנוגע לחלקו והשליש האחר מסייעו בו הנותן בשכר טורחו ולעולם אין הנותן נוטל אלא שני שלישים מריוח הנוגע לו דהשליש האחר נותנו למקבל בשכר טורחו ובזה הושוו כל המדות:

פרק ז

הלכה א

לפיכך שטר עסק וכו'. בבתרא פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע' ע"ב) כתבה הרי"ף ז"ל במציעא פרק המקבל שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרו נשבע ונוטל כולו ודייני ארץ ישראל אמרו נשבע וגובה מחצה ואסיקנא התם הילכתא כדייני ארץ ישראל שאותו חצי דמשום פקדון חיישינן שמא נאנס או שמא פרעו שהמפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתי נאמן וטוענין ליורש:

הלכה ב

המתעסק שהפסיד וחזר וטרח עד וכו'. במציעא פ' המקבל (בבא מציעא דף ק"ה) אמר רבא האי מאן דקביל עיסקא מן חבריה ופסיד טרח ומלייה ולא אודעיה לא מצי א"ל דאי מהאיך פסידא בהדאי משום דא"ל להכי טרחת למליותיה כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עסקי ופירש"י דמדלא אודעתן מעיקרא נכלם היית בדבר ואדעתא דמילוי קרנא טרחת ומשמע בהדיא דאי אודעיה בשהפסיד ואחר כך הרויח מחשב על ההפסד בפני עצמו ועל הריוח בפני עצמו ובאמת שרבינו סתם הדברים ועל כל פנים יש לנו לפרשם וכן משמע מדקדוק לשונו וקל להבין:

הלכה ג

נתן לו מאתים יריעות וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. שם מימרא דרבא:

הלכה ד

אין המתעסק יכול לחלוק וכו'. כך העלה הרב אלפסי ז"ל במציעא פרק המקבל והכריע בראיות נגד החולקים בזה וכתב דמהא דאמר רבא התם להכי קרי ליה עיסקא דא"ל לאיעסוקי ביה יהבי לך ולא שיטול חצי הממון שהוא מלוה למישתי ביה שכרא שמעינן

דלית לשותף למיפלגיה לממונא בשום צד אלא להתעסק בכולו יחד ואם חלק בפני כל בית דין שבעולם לא מהני ליה ולא ירדתי לסוף דעתו של הטור מה היה דעתו בדברי רבינו שכתב עליו בטור י"ד סימן קע"ז ולא נהירא דדבר פשוט הוא זה עד כאן ואולי חשב שזה פי' למימרא דרבא דלהכי קרו ליה עיסקא וכו' ואינו במשמע דבריו ועוד שכתב שזה פשוט והרי הריא"ף כתב שרבוואתא הורו היפך זה אלא דברי רבינו טובא סוכלתנו ונהירו אית בהו:

הלכה ה

המתעסק שנתן מתנה לאחרים וכו'. כתב מ"ע דאיתא בתשובת הגאונים ובספר מצות גדול:

ואם יש שם עדים שהמטלטלין אלו מן המעות וכו'. במציעא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ד ע"ב) רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא שאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו וכתב נימוקי יוסף בשם רבינו האי דכל היכא דאיתיה להההוא עיסקא בעיניה גבי מיתמי בלא שבועה וכ"כ הרא"ש:

הלכה ו

הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר וכו' עד בעל כרחו. ירושלמי כלשון רבינו כתבו הרי"ף ז"ל פרק איזהו נשך וכתב הרב רבינו ניסים בקידושין ראש פרק האומר בשם בעל מתיבות דהני מילי בשלקח בזוזי משלח אבל אם לא לקח בזוזי משלח אינו מוציא ממנו והיינו דאמרינן התם דרבה בר בר חנא יהיב זוזי לרב למזבן ליה ארעא וזבנה רב לנפשיה וכן כתב ה"ה פרק שביעי מהלכות מכירה ובאותו פרק תמצא דין זה בשלימות בענין אם שלח יד באותן המעות קודם שיקנה בהן או אמר בפני עדים שחוזר בו משליחותו שאז המקח לשליח אבל אם אין עדים בדבר אף על פי שהשליח אומר ששלח בהן יד וזקפו עליו מלוה המקח למשלח ובנימוקי יוסף פרק איזהו נשך משנת אין מושיבין חנווני וכו' כתוב שיש לחלק בין בשעשאו שליח לצורך המשלח לכשאמר לו למחצית שכר דבהאי ירושלמי אמר למחצית שכר ולכך מוציא ממנו אבל בפרק האומר עשאו שליח לצורך המשלח ולכך מה שעשה עשוי ורבינו חולק על זה בפרק שביעי מהלכות מכירה:

הלכה ז

נתן לו מעות וכו'. גם זה ירושלמי כתבו הרב אלפסי פרק איזהו נשך ונראה לי הטעם דדוקא פירות שהזכיר לו רשאי ליקח ולא דבר שאינו נקרא פירות כגון כסות או עצים:

המושיב את חבירו בחנות וכו'. תוספתא הביאה בעל נימוקי יוסף בפרק איזהו נשך והרא"ש כתבה גם כן בפרק הנזכר עלה קמ"ד:

פרק ח

הלכה א

הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים וכו'. ברייתא במציעא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ח ע"ב):

וכן השם עגלים וכו'. משנה שם אין שמין עגלים וסייחים למחצה אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו ומפרש רבינו בשכר עמלו היינו כפועל בטל:

ומגדל אותם וכו'. ג"ז שם במשנה:

ואינו יכול למכור שלא מדעת חבירו וכו'. ברייתא שם:

ומ"ש ואם א"ל הרי הראש והאליה וכו'. ג"ז שם (דף ס"ט) ר"א מהגרוניא זבין בהמה ויהיב לאריסיה מפטים לה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא:

כתב הראב"ד ז"ל וכן השם בהמה על המפטם וכו' עד יתר על מחצית השכר מותר א"א דבר זה אינו מחוור וכו':

היו למפטם וכו'. ג"ז שם אמר רב מותר שליש בשכרך מותר כלומר אע"פ שהוא ספק משום דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי:

ואם היה אריסו. שם מסיים בעובדא דר"א מהגרוניא דאשתתף בהדיה כלומר שנתן לו חצי המעות וחלק עמו בשוה משום דאריסא למארי ארעא משתעבד ואין ספק שרבינו בשותפות מיירי שכך כתב אפילו לא תעלה לו אלא דבר מועט בכל ימי השותפות הזאת דיו:

הלכה ב

השם עגלים וסייחים וכו'. זה פשוט:

הלכה ג

שמין פרה וחמור וכו'. משנה באיזהו נשך (דף ס"ט ע"ב):

ואין שמין עגל עם אמו וכו'. שם במשנה ובברייתא רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו כלומר וא"צ להעלות מזונות לעגל ולסייח ופסק הרי"ף דלא כרשב"ג ואע"ג דבכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו נ"ל דטעמא דהרי"ף מדאמרינן בגמרא ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא גללים ואידך גללים אפקורי מפקר להו ובפרק

אלו מציאות גבי השבת אבידה פריך ואימא לאתויי גללים ומשני סתם גללים אפקורי מפקר להו וממילא לא קי"ל כרשב"ג ואע"ג דאפשר לשנויי אליביה שינויא דחיקא הוא:

הלכה ד

השם בהמה לחבירו וכו'. ברייתא שם:

ילדה הבהמה וכו' מקום שנהגו וכו'. משנה שם:

חייב המתעסק וכו'. ברייתא שם (דף ע') ואע"ג דרבי יוסי פליג אהא הלכה כת"ק:

רצה להטפל בהם וכו'. שם (דף ס"ט) בברייתא מכאן ואילך נוטל מחצה בשלו ומחצה בשל חבירו ופירש"י דשכר עמל ומזון ליכא וכו' דכיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה כי טרח משום דידיה קא טרח לא מיחזי כרבית:

ואם לא התנה כן וכו'. כך כתבו קצת מפרשים ואמרו דדמיא להא דתנן בבתרא האחין שהשביחו את הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושים ואוכלים השביחו לעצמם:

מקום שנהגו להעלות שכר וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בברייתא פרק איזהו נשך מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין להעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ואין משנין ממנהג המדינה והראב"ד ז"ל כתב האי פירושא לא נהיר וכו':

הלכה ה

ראובן שהיתה לו שדה וכו'. דלא שייך צד רבית בקרקע כדשייך במטלטלין שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים:

אריס אומר למחצה וכו'. פלוגתא דרב יהודה ורב נחמן במציעא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"י) ופסק כרב נחמן בדיני:

הלכה ו

בעל שהוריד אריסים בנכסי אשתו וכו' עד ושמין להן כאריס. בעיא דאיפשיטא בכתובות פרק האשה שנפלו (כתובות דף פ' ע"א) והטעם שאם היה הבעל אריס יודע בטיב אריסות שאם לא ירדו אלו היה יורד הוא הרי האשה אומרת להם לא הועלתוני דבר ואינה נותנת להם אלא הוצאה שיעור שבח ואם אין הבעל אריס הרי הועילוה דארעא לאריסי קיימא.

ומ"ש ואין להם מן ההוצאה אלא שיעור השבח ובשבועה. כך מפורש שם לגבי בעל ופשיטא דלא עדיפי מיניה:

הלכה ז

האחין או שאר היורשין וכו'. שבכ"מ שנינו האחין השותפין ואם האחין הם שותפין למה ליה למיתניא אחים אטו משום דאחים נינהו ה"א דגריעי אלא ודאי הכי קאמר האחין שלא חלקו או השותפים שנשתתפו וסובר רבינו דלאו דוקא אחים אלא הוא הדין שאר יורשים.

ועל מ"ש רבינו ירושת מורישן כתב הראב"ד א"א לא האירו דבריו וכו'. ואיני יודע מניין לו לחלק בכך:

אחד מן האחין וכו'. משנה בבתרא פרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ד ע"ב) האחין השותפין שנפל אחד מהם לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו ובגמרא תנא לאומנות המלך שלח רבין משמיה דרבי אילעא לא שאנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. והוי יודע דתניא בגמרא אבבא דרישא שאם נפל לאומנות המלך מחמת האחין לאחין פירוש לאמצע ואם מחמת עצמו לעצמו וכתבה הרי"ף ואיני יודע למה השמיטה רבינו ונראה שלזה כיון הראב"ד שכתב אחד מן האחין או השותפין שנפל לאומנות המלך וכו' א"א גם בזה קיצר מאד עכ"ל:

פרק ט

הלכה א

השותפין כולן וכו'. משנה בשבועות פרק כל הנשבעין (שבועות דף מ"ה) ואלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית ופירש רבינו אפוטרופין שמינו אותם ב"ד דאילו מינם אבי היתומים לא ישבעו כמו שנתבאר בפרק זה:

כל אחד מאלו נשבע וכו'. שם (דף מ"ח ע"ב) בגמרא אמרינן אמתניתין דואלו נשבעין שלא בטענה אטו בשופטני עסקינן כלומר שמשביעין בלא טענה ומהדרינן ה"ק ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא כלומר שטוענו שמא עכבת משלי:

ולמה תיקנו חכמים וכו'. מפורש שם בגמרא:

הלכה ב

ואין כל אחד מאלו נשבע וכו'. שם אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף כמאן כשמואל והא תני רבי חייא לסיועיה לרב אימא כפירת טענה שתי כסף כרב כלומר דבפרק שבועת הדיינים פליגי רב ושמואל והלכה כרב וכמו שפסק רבינו פ"ג מטוען ונטען ופירוש דברי רב שם הם שהטענה צריכה שתהיה שתי כסף

ופרוטה ויכפור בשתי כסף ויודה בפרוטה ורש"י גבי שבועת השותפין פירש שגם שם צריך הודאה בפרוטה דקרובה היא לשבועה דאורייתא אלא שטענת שמא היא אבל דעת רבינו כדעת ר"י ן' מיגאש דבשבועת השותפין לא בעינן הודאה ונ"ל דהיינו טעמא דכיון דמעיקרא הוה ס"ד דבלא שום טענה משביעים להו כשהשיבו ה"ק נשבעין בטענת שמא די לנו שנאמר שחידש שהיה שם טענה ולא שהיה שם טענה וכפירה ועוד דאי הוה בעינן טענה וכפירה כעין דאורייתא למה ליה לר"נ למימר דבעינן כפירת טענה שתי כסף כרב אלא ודאי לא בעינן הודאה וכיון דלא בעינן הודאה ממילא בטענת שתי כסף סגי דע"כ לא אמרינן בשבועת הדיינים דבעינן שתי כסף ופרוטה אלא היכא דבעינן הודאה אבל היכא דלא בעינן הודאה בשיעור כפירה דהיינו שתי כסף סגי. אי נמי דנהי דבמודה במקצת בעינן הודאה היינו טעמא משום דעיקר אותה שבועה על הודאה היא באה שאילו כפר בכל פטור היה אבל שבועת השותפין כיון דכופר במה שטענו מחוייב לישבע כיון דמשום ספק הוא וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש:.

הלכה ג

מכאן הורו רבותי שאם מת השותף וכו' ויש מי שהורה וכו'. איני יודע מה ראיה מביא רבינו מדמשביעין את האשה שנעשית אפוטרופא בחיי בעלה דהא איכא לאוקומה בשחושדים אותה בשתי כסף ואין לומר דמייתי ראיה מדקתני לה סתם ולא חילק בין חושדין אותה לאינם חושדים אותה דהא פשיטא דאיכא למימר דסמך על מאי דאמר ר"נ והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף:

הלכה ד

אף על פי שאין שם עדים וכו'. כן כתב הרא"ש ריש שבועת הדיינים בשם הר"י ן' מיגש ורבינו נמשך לדעת רבו:

איזהו בן הבית וכו'. ברייתא שם:

וכן אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וכו'. בגיטין פרק הניזקין (גיטין דף נ"ב) פלוגתא דאבא שאול ורבנן במתניתין ופסקו בגמרא הלכה כאבא שאול דאמר מינהו אבי היתומים לא ישבע:

וכן האשה שלא נעשת אפוטרופא וכו'. בכתובות פרק הכותב מימרא דרב מתנא ופסק הרי"ף כן:

הלכה ה

המשלח ביד חבירו וכו' עד שנשא ונתן. כתב מ"ע הוא בתשובת הגאונים:

ודע שהרשב"א בתשובה חולק שאומר לא אמרו אלא בבן הבית שמתעסק תמיד בבית כגדול האחין וכן פירש"י וכן מסתבר שאם כדברי הרמב"ם ליתני השליח דהוי רבותא טפי ועוד הביא ראיות לדבר. וכתב עוד שאם הוא חשוד על השבועה חזרה שבועה למקומה ואף הרמב"ם יודה בזה וטען טענות בדבר:

הלכה ו

השותפין שנושאין ונותנין וכו'. דין זה פשוט בטעמו:

הלכה ז

חלקו השותפין וכו'. משנה פרק כל הנשבעין (שבועות דף מ"ח) חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביען וכתב הרי"ף והוא הדין לשאר ופשוט הוא:

וכתב בח"מ בשם הרמ"ה דמדנקט חלקו השותפין ונתגרשה האשה ונתפרדו האחין זה מזה ולא תבעו ולא נקט חלקו סתמא משמע דוקא באלו אבל באחריני אפילו חלקו נמי והשתדל לתת טעם לדבר ולפי נוסחאותינו אכולהו קאי וכסברת הרי"ף וכמ"ש:

אבל אם היה לו טענת ודאי וכו'. זה פשוט דהא אינש דעלמא דלאו שותף אם טענו טענת ודאי צריך לישבע ומשום דשותף הוא לא גרע.

ומ"ש ומגלגל עליה כל מה שירצה. שם במשנה נתגלגלה עליו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל כלומר מגלגלין גם את זו עליו:

וכן אם נתחייב לו שבועה וכו' בין של דבריהם. שם איבעיא להו מגלגלין בדרבנן ואיפשיטא דמגלגלין ומפורש בדברי רבינו דגלגול שבועה אפילו בשמא על שמא איתא וכדברי הרמב"ן ז"ל והר"נ בפ"ק דקידושין:

הלכה ח

השותפין שחלקו ונשאר להם חובות אבל וכו' עד סוף הפרק. כתב מ"ע דאיתיה בתשובת הגאונים וספר מצות גדול.

ומ"ש אבל אם נשאר ביניהם כל שהו מן הפירות שעדיין לא חלקו וכו'. נלמד ממה שאמר הרב אלפסי בפרק הנשבעין ואם אמר הנתבע כבר חלקנו ולא אשתייר ליה גבאי ולא מידי והוא אומר עדיין לא חלקנו ועדיין אית לי גביה כך וכך:

הלכה ט

מי שתבע את חבירו וכו'. כך כתב הרי"ף בס"פ הנשבעין:

פרק י

הלכה א

שותף שטען על חבירו שכך היה תנאי ביניהם וכו':

הלכה ג

(**ב-ג**) **התובע שותפו להשביעו שבועת וכו' טענו שעדיין שותפי אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וכו'**. כך כתב הרי"ף בס"פ הנשבעין:

הלכה ה

ראובן שהטיל לכיס וכו' ומ"ש טען ראובן ששמעון יודע וכו' יגלגל על שמעון וכו'. כלומר ישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה וה"ה שאם רצה משביעו היסת שאינו יודע בודאי סכום הפחת ויגלגל עליו שבועת השותפין כמ"ש בתחלת הפרק.

ומ"ש ואם לא נתעסק שמעון בשותפות זו כלל. כלומר דהשתא אין לו לישבע שבועת השותפין ישבע שמעון היסת שאינו יודע וכו' והטעם דברישא ישבע ראובן ויפטר אבל לא תועיל לו שבועתו לגבות משמעון עוד חמשים שהוא תשלום החלק הנוגע לו בהפסד שאינו נשבע ונוטל וכמ"ש בסוף דבריו שאין השותף מהנשבעין ונוטלין ונראה שדקדק לכתוב ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו ולא כתב שפחתו לו חמש מאות מפני שכיון שאינו נוטל כל חלק הפסד המגיע לשמעון דהיינו מאתים וחמשים מיחזי כאילו נשבע לשקר ולפיכך נשבע שפחתו ולא פחתו פחות מת' וכדאמרינן בריש מציעא על זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וכשטען ראובן ששמעון יודע בודאי בפחת זה כלומר וצריך לשלם לו חמשים תשלום הנוגע לחלקו בהפסד צריך לישבע שאינו יודע ואם לא רצה לישבע ישלם ודקדק לכתוב שטען ראובן ששמעון יודע בודאי בפחת זו לפי שאם לא היה טוען אלא שמא יודע הא קי"ל דאין משביעין על טענת שמא וכמ"ש בפ"א מטוען וא"כ לא היה יכול לכתוב ואם לא נתעסק וכו' ישבע שמעון היסת אבל מ"ש יגלגל על שמעון שאינו יודע אפילו לא טענו שיודע שמעון בודאי יכול לגלגל וכמ"ש ה"ה בפ"א מטוען דאיתא בפ"ק דקידושין והיינו לומר שישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו.

ומ"ש ולא עוד אלא וכו'. אריש קאי דקתני אין אומרים ישבע ראובן וכו' וישלם שמעון חמשים מביתו אלא ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו וילך במנה שבידו בלבד ולא ישבע שמעון כלומר והשתא קאמר שכבר אפשר שיטול שמעון חמשים והיינו אם המנה בידו והוקשה לו כיון דראובן טען שפחתו ת"ק ה"ל לשמעון ליתן כל המנה שבידו לראובן וניחא ליה משום דאין השותף מהנשבעין ונוטלין הילכך שבועת ראובן אינה מעלה ולא

מורדת לענין זה הילכך חולקין שניהם המנה הנשאר מאחר שהוא ביד שמעון וטעם זה עולה גם למ"ש ברישא שלא ישלם לו כלום:

וכתב הראב"ד מי שאמר שישלם שמעון חמשים הולך על הדרך שאמר הוא למעלה הטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר או הפחת לאמצע ונמצא ראובן מפסיד מאתים וחמשים ושמעון כמו כן מאתים וחמשים אלא שאיני מודה שישלם שמעון כלום וכן בכל גרעון שיהיה שם שלא קיבל זה אחריות לזה אלא זה מפסיד ממה שהיה לו וזה מפסיד ממה שהיה לו לפי מעותיהם וכו' נמצא לראובן בהפסד הת"ק של"ג דינרים בקירוב ולשמעון קס"ז נשארו לשמעון באותו המנה ל"ג והשאר לראובן וזהו דין אמת עכ"ל. ומ"ש [מ"ש] שישלם שמעון חמשים הולך על הדרך שכתב הוא למעלה כלומר בפיסקא הטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר או הפחת לאמצע והראב"ד חולק עליו לענין ההפסד שהוא סובר שכל אחד מפסיד לפי מעותיו ומודה בשכר שחולקין אותו לאמצע ואע"פ שזה מעותיו מועטים נוטל בשכר כמו שנוטל מי שמעותיו מרובים:

הלכה ו

טען שמעון שיש ללוי וכו': **כתב** הראב"ד ומאחר שהשטר של לוי מפורש שהוא מן השיתוף של ראובן וכו'. ודבריו דברי טעם הם ונראה שלא יחלוק עליהם רבינו.

ומ"ש נפטר לוי בהודאת שמעון מיירי כשהשטר ביד שמעון ולענין כל החוב א"נ אפילו אם השטר ביד ראובן ואפ"ה כתב שנפטר לוי לענין שיגבה ראובן משמעון תחלה מחצה ואם לא יוכל להוציא משמעון יגבה מלוי:

סליקו להו הלכות שלוחין ושותפין